

Poetika časa

(Gregor Strniša, Škarje)

Pesniško zbirko Škarje sestavljajo naslednja poglavja: Znamenja, Ujma, Čas, Smrt, Narobesvet. Na začetku zbirke je pesnik objavil nekaj traktatov o času, pri čemer izstopa predvsem Kantova misel o času iz njegovega znamenitega dela Kritika čistega uma. Kant pojmuje čas kot obliko intuitivnega zaznavanja; na tej točki se ujame z mislijo Martina Heideggerja, ki je v svoji fenomenološki misli postavil enačaj med bitjo in časom. V delu Bit in čas je poudaril, da Čas pomeni prisostvovanje, s tem pa je čas določen "skozi bit"; bit govori "iz stalnosti minevanja časa". Heidegger ugotavlja, da je bit neka stvar, toda nič bivajočega; tudi čas je neka stvar, vendar nič časovnega. Strniševa misel o času je misel o tragiki bivanja, ki sta ga zaznamovala čas zgodovinske Ideje in čas absolutnega Subjekta. Poetika časa je poetika vladarstva nasilne smrti, ki jo je prinesel v bivanje ratio. Razmišljanje se želi osrediniti na poglavje z naslovom Smrt, ki ga sestavljajo trije razdelki: Hudičev vrt, Vladarstvo in Šivanke. Razdelek Smrt uvaja naslednja misel o času: Kam je prešel Čas, ko ga je svet zaigral. Deležnik "zaigrani čas" opozarja na izgubljenost časa kot emocionalnosti, izgubljenost Biti v dogajanju zgodovinske Ideje.

Prvi del poglavja Hudičev vrt nosi naslov Škarje. Pesnik se ustavi ob vizualni podobi škarij; sestavljene so iz dveh lukenj in dveh nožev - iz dveh praznih očesnih votlin lobanje in dveh rezil namesto rok. Škarje so poimenovane kot dvospolniki, kot bitja, ki se sama vedno znova oplajajo in nastajajo. Njihovo domovanje se imenuje "tuje, zagrobno mesto"; pridevnik "zagroben" opozarja na prostor, kjer domuje nasilna smrt, ki je uničevalka z "bridkimi noži". V deželi škarij ležijo v snegu nepokopani skeleti, škarje pa režejo dalje, skozi luknje pronica modrikasta luč, kot jo poznajo zasliševalci. Hudičev vrt je prostor zla, kjer domuje absolutni Subjekt; na njegovi mrtvaški zabavi je bil zaigran čas, zaigrana je bila emocionalnost na račun hladnega morilskega ratia, ki je bivanjski prostor spremenil v "hudičev vrt". Čas emocionalnosti je pokopan v "mrtvaškem svetu", za "plotom kopriv", v pozabi in trohnenju; pesnik ga primerja z zvito preprogo, pod katero leži stonoga. Groteskna je podoba stonoge, ki je v polnočnih urah prinesla ljudem čas; čas tronobe, podoben "gnili bubi", čas "smrtnega sonca". S svojim darilom je razveselila vladarja in vladarivo, "škarjastega kralja in kraljico", absolutni Subjekt in Idejo.

Drugi del četrtega poglavja se imenuje Vladarstvo; to je vladarstvo škarij, ki tiho šelestijo in režejo bivanje v nespoznavne krpice. Nasilna smrt, ujeta v simboliko škarij, domuje v črnih jamah, ki so prispodoba bivanjske groze. Smrt, ki gospodari pod poveljstvom večne Ideje,

neprestano širi svoje kraljestvo tudi v naravo, da so travniki in gozdovi že "izpodrezani od škarij". Celotna podoba sveta se spreminja v razrezane krpice, tudi luna in sonce sta potemnela; nastopila je apokaliptična temina.

Prazne oči škarij pa iz rakve strmijo v "razcapane čase, v razcapano svilo". Taka je podoba večnega vladarstva Ideje, ki gospodari z nasilno smrtjo. V krpice razrezan čas emocionalnosti je najbolj tragična resnica vladarstva, ki jo pesnik poimenuje "votle oči lobanje".

Tretji razdelek nosi naslov Šivanke. Prva pesem iz cikla, Hiša, je alegorija, ki nadaljuje misel o vladarstvu, le da so zdaj nosilke v dogajanju sveta šivanke. Bivanjski prostor, hiša, je "mogočna, obla grobnica", podoba vsega doganja zgodovine. V grobnici tičijo šivanke, ki čakajo na svoje šivilje, da bodo sešile nov čas. V pesmi Šivilja se podoba bivajočih spreminja v pridne šivilje, ki šivajo nov čas, kot ga narekuje vladarstvo Ideje. Tragika šivilj pa tiči v njihovih iglah - v orodju nasilne smrti, v "trdnih, smrtnih iglah", ki šivajo vedno nove mrtvake. Tako nastaja nov čas: iz "starih vojakov novi mrtvaki", dokler bo svetu vladal hladni ratio Ideje. Pesem Pletilka dopolnjuje misel z novo razsežnostjo. Največja igla je pletilka, ki vlada kostnici sveta, tragični podobi bivanja, ki ga pesnik pospremi z ironijo: "en in dva in ena dve, šivamo za beli svet". Nova podoba sveta je groteskna slika iz novih krpic sešite velike bele kostnice. Kostnica se nikoli ne izprazni; vanjo prihajajo vedno nove vreče kosti, ki jih potem zmelje neslišni mlin. Pesem Mlin prikazuje novo obliko nasilne smrti: orodje, ki zmelje kosti tako natančno, da za seboj ne pušča nobenih sledi. Pesnik uporabi prisposodbo groze: zmlete kosti, shranjene v veliki vreči, se napihnejo in dobijo podobo pajaca. Pajac iz pisanih krp, napihnjena vreča zmletih kosti, je podoba človeka novega časa; pesnik ga prikaže kot gospodarja htoničnih sil, "zazrtega v hudičev vrt", kot da se je iz pozabe izluščil znameniti srednjeveški "ratenfenger", gospodar urokov, zaklinjalec podgan. Svet je spremenjen v praznino, v njem vladata nasilna smrt in bivanjsko zlo.

Pesniška zbirka Škarje nosi podnaslov "satira menihea". Menihejsko satiro, znano kot ostro družbeno kritiko, je Strniša namenil času vladajoče Ideje, času strogega racionalizma, nadvladi Subjekta, ki gospodari in vlada s pomočjo nasilne smrti. Bivanjski prostor, spremenjen v "hudičev vrt", je podoba sveta, kot ga je določila zgodovinska Ideja; čas v njem pa je prikazan v alegoriji o pajacu, vreči, sešiti iz krp in napolnjeni s kostmi; prikazan je v zrcalni sliki "ratenfengerja", ki je v svoj "hudičev vrt" odpeljal otroke. Čas emocionalnosti, čas prisotne Biti, je tako prekrit z vrečo zmletih kosti iz mlina smrti; iz mlina, od koder prihajajo pajaci, zaklinjalci novega časa.

Viri in literatura

Heidegger, Martin (1997): Bit in Čas. Ljubljana: Slovenska Matica.
Strniša, Gregor (2007): Zbrane pesmi: Študentska založba.